

מראי מקומות- בכורות ל"ו

שאני מכל איסורין. ובוה לכא' י"ל ע"פ מה שהבאנו לעיל מהגרי"ש, דמשום חשד כהנים החמירו בזה, דאף דמעיך הדין סגי בעדות איסור, מ"מ החמירו לעשות כעין עדות ממש, ולכן שפיר בעינן הגדה בב"ד, ועד מפי עד לא מהני, רצ"ע]. וע"ש עוד בהמשך דבריו, שהביא מש"כ הרא"ש דמסיח לפי תומו דגוי לא מהני משום דלהשביח מקחו הוא בא, ומשמע דמעיך הדין יועיל, וכ' דזהו משום דדין בכור הוי כמו שאר איסורין, ואין בה דין הגדה, ולכא' כוונתו למאי דקיי"ל דבאמת עד מפי עד נאמן בבכור, היינו משום דקיי"ל דאין דין עדות בכור שאני משאר ע"א באיסורין. אולם ע' בחי' רעק"א על השו"ע (יו"ד שי"ג, ה') שהביא מהתשו' ראנ"ח דדייק מאריכות לשון השו"ע שם דאין אשה נאמנת על הטלת מום בבכור א"כ היא מעידה מעצמה, אבל אם מעידה מפי עד אחר, בזה איכא תרתי לריעותא, ולכן אינה נאמנת. ומבואר מדבריו דאף לדינא לא אמרי' דעדות על הבכור הוא ממש כמו כל עדות איסור, רצ"ע בזה.

(ג) **ובא א' ואמר הוא בכור ומומו עמו נאמן, מ"ט, וכו'-** העיר במהרי"ט אלגאזי (מ"ח), הא לכא' אית לי' מגו, דה"י יכול לומר דמעשר בהמה הוא, ולכן בא להראותו לחכם, וקיי"ל דהכל נאמנין על מומי מעשר. ותי' דה"י הגמ' רוצה להביא סברא דשייך בין בזמן המקדש ובין בזמן הזה, ובזמן הזה אין מעשר בהמה נוהג. וע"ש עוד שהעיר דלכא' ה"י יכול לומר דספק בכור הוא, ובאופן דע"פ רוב אינו בכור, ולכן הוא בא להראותו לחכם, להוציא עצמו מכל ספק, ע"ש מש"כ בזה.

(ד) **מאי קמ"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר-** ע' במהרי"ט אלגאזי (מ"ט) שהביא מה שנח' הראשונים בכל פה שאסר אם בעינן שיאמר ההיתר בתוך כדי דיבור של אמירת האיסור או לא. וע"ש שצייד דאולי אפי' אם אמרי' בעלמא דבעינן בתוכ"ד, אולי זהו משום דאומר דאפי' בשעת אמירת האיסור (למשל, אשת איש הייתי) כבר ה"י מותר (היתה גרושה), אבל היכא דאמירת האיסור ה"י בשעה שעדיין לא ה"י מותר (למשל, אמר בכור הוא, ועדיין לא ה"י בה מום, ורק אח"כ

(א) **עד מפי עד מהו לעדות בכור- ויש לע',** הרי לכא' הגדר של העדות לבכור הוא לכא' כמו כל עד א' לענין איסורין. וא"כ, כמו דאמרי' בע"א דנאמן אף עד מפי עד, א"כ מ"ש דלענין עדות בכור נח' בזה. ותי' בהערות להגרי"ש דכיון דכהנים חשידי להטיל מומין, ומפני זה הטילו כל מיני דינים, א"כ ס"ל לר' אסי דה"ה לענין עד מפי עד שיש לחוש ולאסור. (וע"ש דהוסיף דמסתבר דכל דינים אלו לענין עדות בכור הם רק כלפי אחרים, אבל לגבי הכהן עצמו, אם הוא יודע שלא הטיל המום, אין צריך לדין עדות לזה, שהרי הוא יודע שלא הטילו, וגם חכם הוא ויודע שזהו מום, א"כ שפיר הוא יכול לאכול לעצמו, ורק אחרים אין יכולים לאוכלו בלא עדות.)

(ב) **אין עד מפי עד כשר אלא לעדות האשה- ע' בחוות דעת (צ"ח, א') שהעיר דלפי ר' אסי דס"ל דאין עד מפי עד כשר אלא לעדות האשה דוקא, א"כ לכא' משמע דה"ה בנוגע איסורין דלא יהי' עד מפי עד נאמן. וכ' דא"א לומר כן, דהא לא אמרי' דאין עד מפי עד כשר אלא היכא דההגדה צריך להיות בב"ד, אבל בע"א נאמן באיסורין, אין צריך להיות ההגדה בב"ד, דסברא הוא (כמש"כ רש"י ביבמות) דאין אדם יכול לאכול בבית חבירו א"כ אמרי' דע"א נאמן באיסורין, וא"כ ודאי אי"צ להעיד בב"ד. ולכן פי' דבאמת יש ב' דינים שונים בעדות דע"א. דהיינו, שיש מקומות דע"א נאמן בתורת עדות, והיינו דהגדתו צריך להיות בב"ד, וכמו עדות אשה, ועדות שבו, ובוה שפיר שייך לומר דעד מפי עד אינו נאמן, ורק דבעדות אשה הקילו משום עיגונא, אבל בעדות אחרת לא אמרי' כן, דצריך להיות הע"א דוקא. אבל אי"ז שייך כלל לאיסורין, דהתם אי"ז דין הגדה בב"ד, ולכן אין שייך כלל הנידון של עד מפי עד, ופשוט דמהני. ויצא לפי זה, דמאן דאסר עד מפי עד בעדות בכור, ס"ל דדין עדות בכור הוי בגדר עדות דבעי הגדה בב"ד, רק דע"א נאמן, ולכן שפיר שייך לומר דלא מהני בעד מפי עד, ואי"ז ענין לעדות איסור [ואולם זה גופא צ"ע, הרי לכא' באמת הוי ענין של איסור, ולכן למה יהי' דין עדותו**

אנן סהדי דעשה המום, וכמו דמסיק הגמ', ומהו הה"א. וע' במנחת אברהם דביאר ע"פ מה שהביא מר' נחום דהיסוד של מגו במקום עדים לא אמרי' אינו משום דהעדים הוי נאמנות טפי מהמגו, אלא משום דהוי ריעותא בנאמנות המגו שלו. וא"כ, בזה שפיר ס"ד דכיון דיש חשד על כהנים שמטילין מומין, א"כ יש לצדד דיש ריעותא בהמגו שלו, וע"ז קמ"ל דלא אמרי' הכי.

(ט) **אתא לקמי' דר"ג- העיר הגרי"ש**, הא קיי"ל דנשאל לחכם א' וטימא אסור ללכת לכהן אחר לטהר, וביאר הר"ן בע"ז דטעמא הוא משום כבוד דראשון (וא"כ אין נפק"מ בין היתר לאיסור), וא"כ איך הלך ר' צדוק לפני ר"ג אחר שהיתיר לו ר' יהושע. וביאר דשאני הכא דבאמת לא הי' לו לר' יהושע להתיר, כיון דבמקום הנשיא הי', וא"כ שפיר הי' מותר לשאול אצל ר"ג.

(י) **אלמלי אני חי והוא מת, יכול החי להכחיש את המת-** ומה שיהי' מותר לעשות כן, ביאר בהערות להגרי"ש משום דמותר לשנות מפני השלום. וביאר הגרי"ש דגם מש"כ רש"י דעכשיו שאני חי וכו' וחזרני ב', אין הביאור דחזר מסברא, אלא חזר מהכרעתו, דכיון דהוכרע ע"פ הנשיא, ודאי הדין כמותו.

(יא) **נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו- כ' הרא"ש** (י') דהיינו דוקא אם אמר ישראל פלוני, אבל ישראל סתם לא, משום דזה אינו מילתא דעבידא לגלויי. וגם במתני' צ"ל דאמר דהראיתי לפלוני חכם, ולא לחכם סתם. וע' בדברי חמודות (כ"א) שהביא דמהרמב"ם מבואר דאפי' אם לא אמר איש פלוני נאמן. והביא מהבית יוסף דביאר דאף דבעמוד ב' מבואר דצריך לומר איש פלוני, זהו דוקא בנוגע איסור וחשש דאורייתא, אבל כאן, דמדיון תורה מותר אפי' אם הוא הטיל המום, וכל החשש הוא מדרבנן, בזה סגי במלתא דעבידא לגלויי כל דהו, ואפי' אם לא הזכיר שם החכם או הישראל.

(יב) **התרת בכור בחו"ל ע"פ ג' בני הכנסת- כ' תוס'** דאי"ז מוכח ממתני', דה"א דמתני' מיירי דוקא בזמן הזה, אבל בזמן בית

נולד בה מום), א"כ אולי בכה"ג לא בעינן תוכ"ד, ע"ש שהאריך בזה. ובענין עיקר הנידון אם בעי תכ"ד או לא, וע' במחנה אפרים (על הרמב"ם, איסורי ביאה, בתשו', בד"ה ולכאו' נראה) דכ' לתלות במח' זו חקירה יסודי בענין הנאמנות דפה שאסר, דמאן דס"ל דבעינן תוכ"ד דוקא, היינו משום דס"ל דהנאמנות של פה שאסר הוא מטעם מגו, ולכן אם אינו אומר ההיתר מיד, הרי מגו למפרע לא אמרי'. אבל מאן דס"ל דאפי' לאחר כ"ד מהימן, היינו משום דס"ל דהסברא דפה שאסר הוא משום דבלאו ידי' אין לנו איסור כלל, ולכן סברא הוא נאמן על ההיתר, אבל לא משום מגו.

(ה) **מהו דתימא, התם הוא דאי בעיא לא אמרה, אבל הכא, דלא סגיא דלא אמרה, וכו'- ע' בקהלות יעקב בב"ב** (כ"ה, א') דכ' לחקור (על דרך שהבאנו מהמחנ"א לעיל) אם נאמנות דפה שאסר הוא משום בירור והוכחה שאומר אמת, או משום דין תורה הוא, דכיון דרק מפיו אנו חייין לאיסורא, א"כ צריכין אנו ליטול גם מה שאומר להתירא. וכ' דמסוגיין משמע דמדיון בירור והכרח הוא, דהא מבואר דאע"פ דמה שאנו יודעין דבכור הוא היינו רק מפיו, מ"מ אם יש סברא דהי' מוכרח לבוא אצלנו להראות מומו, שוב אין כאן בירור והכרח, ולכן לא יהי' נאמן מכח הפה שאסר, אלמא דמדיון בירור הוא.

(ו) **אבל הכא, דלא סגיא דלא אמרה, דקדשים בחוץ לא אכיל- פרש"י** דקדשים תמימים אין הכהן נחשד לאכול בחוץ, דבר כרת הוא. והק' ההערות להגרי"ש דהא אין כרת אף בבעל מום עובר (ואינו מסתבר דאין כאן מום כלל), אע"כ כוונת רש"י דהוי איסור שיש ביסודו כרת.

(ז) **הוה שדי ב' מומא דניכר ואכיל לי'- ע' במים קדושים** (עמוד ב' בתוס' ד"ה פסק) שהעיר דהא בעינן ג' להתיר המום, וכ' דאה"נ, אבל קל למצוא ג' הדיוטות להתירו.

(ח) **מ"ש מההוא גברא דאוגר לי' חמרא וכו'-** ולכאו' יש להק', מהו הה"א של הגמ' לדמות חשד דכהנים לאנן סהדי, הרי ודאי אין כאן

המקדש הו"ל לגזור חו"ל אטו א"י שלא
להקל ולהתיר ע"פ ג' בני הכנסת. וע'
במהרי"ט אלגאזי (נ', א') שכ' שהי' פשוט
לתוס' דבזמן המקדש, דהי' הבכור ראוי
להקרבה, מחמרי' טפי ומצריכין שיהי' עכ"פ
א' מהם חכם. אולם ע"ש באות ב' שכ'
להוכיח דדעת הרמב"ם אינו כן, אלא דס"ל
דאפי' בזמן הבית ובא"י הי' סגי בג' הדיוטות,
וביאר דלפי הרמב"ם מה דאי' דבחו"ל מותר,
היינו אפי' בחו"ל, ע"ש באריכות.